

**РОЗВИТОК СУБ'ЄКТУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК
ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА У СФЕРІ
СОЦІСТАЛЬНИХ РИС УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ
{Тези}**

Вознюк Олександр

- Один з найбільш суттєвих кризових аспектів докорінної трансформації сучасної освітньої галузі пов'язаний зі світоглядно- ідеологічними підвалинами існування людини та соціуму, які, у свою чергу, реалізується у контексті формування громадянина, що здійснюється у процесі розвитку патріотизму у представника української держави, зокрема й суб'єкту освітнього процесу. Відтак, подібно до того, як **формування особистості має на меті гармонійну особистість, а формування фахівця – компетентного фахівця, формування громадянина передбачає формування патріота.**

- Дослідження проблем формування громадянина-патріота простежуються у працях як мислителів минулого (Аристотеля, Платона, Протагора, Сократа, Цицерона, Т. Мора, Т. Кампанелли, Ф. Рабле, Я. Коменського, П. Гольбаха, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці, Й. Гердера А. Дістервега, І. Канта, Г. Гегеля, С. Ф. Русової, К. Д. Ушинського, А. Грамші, К. Поппера, М. О. Бердяєва, К. Роджерса, Е. Фромма, М. С. Грушевського, Г. С. Сковороди, І. Я. Франка та ін.), так і сьогодення – І. Д. Беха, А. М. Бойко, М. Й. Боришевського, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, Б. М. Ступарика, О. В. Шестопалюка та інших. Загалом, громадянсько-патріотичне виховання реалізується як різнобічний і багатогранний процес: у Г. С. Сковороди – як формування людини, спорідненої з природою, у К. Д. Ушинського – як підготовку всебічно розвиненої людини, що постає метою виховання, у І. Я. Франка – як виховання через призму сприймання рідного

народу, у А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського – як виховання любові до Батьківщини, у О. В. Духновича, Г. Г. Ващенко, С. Ф. Русової, Я. Чепіги – як виховання любові до своєї землі, малої та великої Батьківщини, рідної мови, поваги до історичного минулого, як формування національної самосвідомості, у В. П. Андрущенка, І. Ф. Надольного, Л. В. Соханя, І. П. Стогнія, В. І. Шинкарука – як формування патріотичної свідомості, любові до батьківщини, у В. Г. Бутенка, Н. Й. Волошиної, В. О. Коваль, О. Я. Савченко – як виховання патріотизму через різні засоби мистецтва, природи, праці. Проблеми розвитку ціннісно-морального ставлення особистості до Вітчизни, патріотизму як структурного елемента моральної свідомості досліджуються І. Д. Бехом, В. О. Білоусовою, М. Й. Боришевським, Л. С. Виготським, О. І. Вишневським, Л. В. Долинською, М. Д. Зубалієм, П. Р. Ігнатенком, О. В. Киричуком, Г. С. Костюком, О. М. Леонтєвим, М. І. Сметанським, Т. М. Титаренком, Ю. Л. Трофімовим, В. А. Роменцем, А. Й. Сиротенком, М. Г. Стельмаховичем, О. В. Сухомлинською К. І. Чорною, М. Д. Ярмаченком та ін.

• На думку В. І. Каюкова, **патріотичне виховання є основою духовного розвитку особистості**, суттєвою складовою частиною національного світогляду і поведінки, на думку П. В. Онищука – це **процес вироблення в особистості чіткої уяви про закономірності розвитку патріотичних ідей**, розуміння ролі історичних знань про свою країну, про свій народ, його традиції та звичаї, вироблення стійких патріотичних переконань та вміння відстояти їх в умовах реальної дійсності, а на думку В. О. Коваль – це формування у **психіці людини умовно-рефлекторних утворень, зумовлених його афективно-вольовими якостями в різних ситуаціях**. Цей виховний процес у педагогічній сфері може розумітися як тріадний феномен – 1) як трансляція цінностей; 2) як формування

відношень; 3) як створення умов для самореалізації особистості, яку не можна вважати об'єктом виховних впливів, її необхідно розглядати як суб'єкт, який сам проходить етапи саморозвитку, самопізнання, самовизначення, самореалізації, тобто самоутворення, коли педагог має допомогти реалізації цього процесу. За таких умов процес патріотичного виховання реалізується як системна сутність, коли педагогічна взаємодія є системоутвірним феноменом процесу виховання, а виховання – «саморозвивальною відкритою системою, яка має полісуб'єктний взаєморозвивальний характер», коли у педагогічному процесі розвиваються не лише вихованці і самі суб'єкти виховного впливу, не тільки виховна діяльність, а й система особистої взаємодії, що є дещо більше, ніж сукупність окремих компонентів.

- Процес патріотичного виховання особистості послідовний і поступовий, оскільки він передбачає: 1) виховання любові й поваги до своїх батьків, своєї родини, що повинно формуватися в дошкільному віці в рамках родинного виховання; 2) виховання позитивного ставлення до «малої батьківщини» (свого міста, краю, регіону) тобто етнічна самоідентифікація, що формується у підлітків у період шкільного навчання; 3) виховання позитивного ставлення до своєї країни (державницький патріотизм) відповідає юнацькому віку; формується в період навчання у випускних класах школи та у ВНЗ; 4) виховання усвідомлення своєї належності до історичної спільноти та культурно-релігійної традиції східнослов'янських народів, тобто формування через позитивну етнічну ідентичність толерантності в міжнаціональних відносинах; формується у ВНЗ та процесі професійної діяльності; 5) виховання доброзичливого ставлення до всіх народів світу – якість, притаманна високодуховній особистості, яка формується у процесі самовиховання протягом усього життя. При цьому патріотичне виховання постає основою громадянського

розвитку, а останній відноситься до першого як загальне до особливого.